

Olympiakomitean analyysi liikuntapoliittisesta selonteosta

Liikuntapoliittisessa selonteossa on hyviä lähtökohtia ja muutamia kehityskohtia kaikilla neljällä Olympiakomitean lausunnossaan keskeisiksi arvioimalla osa-alueella. Olympiakomitea ehdotti [lausunnossaan](#) 5.4.2018 selonteossa huomioitaviksi erityisesti seuraavat linjaukset:

- I. Vahvistetaan poikkihallinnollisuutta
- II. Edistetään seurojen elinvoimaa
- III. Vahvistetaan huippu-urheilumenestystä
- IV. Lisätään terveyttä edistävää liikuntaa

Tiivistelmä

Poikkihallinnollisuus

Myönteistä:

- poikkihallinnollisuuden merkityksen huomiointi ja konkreettisen mallin esittäminen
- poikkihallinnollisen toimielimen perustaminen
- budjetin avaaminen

Kehitettävää:

- digitalisaation huomiointi

Seurojen elinvoima

Myönteistä:

- seurojen ja kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen

Kehitettävää:

- liikunnan merkitys yhteisöllisyyden kannalta liikunnan perustelussa
- järjestöjen avustaminen
- valtion seuratuon taso ja jakotapa
- liikuntapaikkarakentaminen seurojen näkökulmasta

Huippu-urheilumenestys

Myönteistä:

- johtamisen selkiyttäminen

Myönteistä ja kehitettävää:

- huippu-urheilun resurssilisäys

Terveyttä edistävä liikunta

Myönteistä:

- iso kuva liikunnan merkityksestä
- liikunta elämäntavalla -ajattelu
- selonteon vahva painotus liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntaolosuhteiden tukemiseen
- edellytys paikallisten liikuntaolosuhteiden analyysistä
- liikuntaa lisää koulupäiviin

Kehitettävää:

- liikkeen lisäämisen ohjelmien kattavuus

I. Poikkihallinnollisuuden vahvistaminen

Myönteistä: poikkihallinnollisuuden merkityksen tunnistaminen. Selonteossa kuvataan konkreettisesti poikkihallinnollisuuden lisäämistä, erityisesti luvussa 10. Tämä on tärkeää, sillä kansalaisten liikkeen lisäämiseen ja huippu-urheilun kehittämiseen liittyviä päätöksiä tehdään monilla hallinnonaloilla. Nykyisessä lainsäädännössä opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi muilla hallinnonaloilla ei ole kuitenkaan velvoitetta ottaa liikuntaa ja urheilua huomioon omassa päätöksenteossään. Olympiakomitea totesi lausunnossaan: ”Liikunnan ja urheilun kokonaisvaltaiseksi kehittämiseksi tarvitaan säännöllistä poikkihallinnollista yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä. Yhteistyövelvoite tulee kirjata liikuntalakiin ja yhteistyön toimeenpanemiseksi perustaa valtioneuvoston nimeämä toimielin, jonka puheenjohtajana toimii OKM:n edustaja. Siinä tulee olla myös urheilujärjestöjen edustus.”

Selonteossa on huomioitu poikkihallinnollisuuden tarve hyvin. Siinä todetaan: ”Jatkossa tulisi perustaa yksi valtioneuvoston nimittämä ja opetus- ja kulttuuriministeriön johtama liikuntapolitiikan koordinaatioelin, jossa olisi edustus kaikista fyysisen aktiivisuuden ja liikunnan edistämiseen tavalla tai toisella liittyvistä ministeriöistä sekä tarvittaessa myös valtionhallinnon ulkopuolisia asiantuntijajäseniä esimerkiksi järjestöistä.” (s. 41-42).

Myönteistä: budjetin avaaminen. Poikkihallinnollisuuden tulee näkyä myös budjetissa. Budjetin avaaminen tarkoittaa a) osittaista määrärahojen siirtämistä liikuntabudjetin rahapelivoittovaroista katettavasta osuudesta valtion yleiskatteelliseen budjettiin liikunnan kokonaisbudjettia lisäten – siis siten, että kaikki liikuntabudjetti ei jatkossa ole rahapelivoittokatteista ja siten liikunnan määrärahoja lisätään, ja b) nykyisin liikuntabudjetissa olevien määrärahojen siirtämistä soveltuvin osin muiden hallinnonalojen budjetteihin – näin myös muilla hallinnonaloilla on määrärahoja käytettävissä liikuntaan. Kaikkiaan budjetin avaamisen myötä liikuntabudjetti kasvaa, sen politiikan sektoreita koskeva kattavuus lisääntyy ja rahoituslähteet monipuolistuvat.

Olympiakomitea on lausunnoissaan muun muassa selontekoon ja valtion budjettiin liittyen kiinnittänyt huomiota siihen, että liikuntaa ja urheilua ei voida edistää vain liikuntabudjetilla. Liikkuminen liittyy sosiaali- ja terveystoimeen, ympäristöpalveluihin, liikenteeseen ja niin edelleen. Jotta näillä hallinnonaloilla saadaan liikettä lisättyä, tarvitaan myös määrärahoja toimien toteuttamiseksi. Lisäksi, liikunta on nyt ainoa toimiala, jonka koko n. 158 miljoonan euron valtionrahoitus tulee käytännössä yksinomaan rahapelivoittovaroista. Esimerkiksi kulttuuriin osalta hieman yli puolet (246 miljoonaa) n. 444 miljoonan euron budjetista kohdennetaan rahapelivoittovaroista.

Näistä syistä on erittäin myönteistä, että budjetin avaaminen näkyy nyt selonteossa: ”Tarkoituksenmukaista olisi, että liikuntabudjetin rakennetta muutettaisiin ja tasoa nostettaisiin siten, että budjettivaroista rahoitettaisiin liikuntaa jonkin verran nykyistä enemmän pysyvästi.” ja ”liikuntaan lisätään asteittain budjettirahoitusta 2020-luvulla” (s. 44-45). Edelleen selonteossa nähdään, että kohdennukset liikkeen lisäämiseen tulee nähdä investointina, ei kuluna.

Kehitettävää: digitalisaatio. Kehitettävää selonteossa on tiedolla johtaminen ja erityisesti digitalisaation hyödyntäminen. Ilman tietoa ilmiöstä ei voi olla ymmärrystä sen johtamisesta. Digitalisaatiosta on kyllä myönteisiä mainintoja, erityisesti toimenpide-esitys: ”Valtionavustusjärjestelmän digitalisoinnilla mahdollistetaan pitkäjänteinen kehittäminen, seuranta ja arviointi” (s. 35). Digitalisaation suhteen olisi kuitenkin syytä mennä syvemmälle mahdollisuuksiin, ja tunnistaa mitä digitalisaatiolla tavoitellaan koko liikuntakulttuurin, valtiohallinnon, järjestöjen, yksittäisen seuran tai yhdistyksen sekä liikkujan kannalta.

Yksittäinen, mutta tärkeä ja kokoava työkalu tiedon keräämisessä liikunnan mahdollistamisen ohessa on Olympiakomitean koordinoima SuomiSport-alusta. Sitä tulisi hyödyntää jatkossa vahvemmin tiedolla

johtamisen välineenä, koska sillä on tulevaisuudessa mahdollisuus koota kaikki olennainen tieto liikunnan harrastamisesta Suomessa.

II. Seurojen elinvoiman lisääminen

Myönteistä: seurojen ja kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen. Seurat kuvataan selonteossa, erityisesti luvussa 8, liikunnan tärkeitä toteuttajia ja kumppaneina. Tämä on myönteistä: seuratoiminnan kautta liikunnassa on yli miljoona suomalaista mukana, ja seuroista kumpuaa usein ihmisen elämänsä kestävää liikunnallista elämäntapaa.

Selonteossa todetaan, että ”moniulotteinen järjestökenttä ja osallistuvat kansalaiset ovat luoneet perustan suomalaiselle liikuntajärjestelmälle” (s. 31) ja ”liikuntakulttuurissa on tavoiteltava tilannetta, jossa mahdollisimman suuri osa liikuntatoiminnasta organisoituu nimenomaan kansalaistoiminnan kautta. Kansalaistoiminnan avustamisen lähtökohdaksi on oltava kansalaistoiminnan autonomia: yhteiskunta ei avustuksilla osta palveluja itselleen vaan edesauttaa avustuksella elinvoimaisen kansalaistoiminnan toimintaedellytyksiä sen omista lähtökohdista.” (s. 33).

Nämä ovat hyviä peruslähtökohtia liikunnan kansalaistoimintaan liittyvälle politiikalle. Myönteistä on myös, että kansalaistoiminnan monimuotoistuminen ja haasteet huomioidaan. Selonteossa pohditaan vapaaehtoisten ja -muotoisten ryhmien toimintaa perinteisten seurojen rinnalla, kilpailua vapaa-ajasta, ammattimaistumisen painetta seuroille, tarvetta monipuolistaa toimintaa ja pitää harrastajien kustannukset kurissa. On myös tärkeää huomata, että seurat ovat pystyneet vastaamaan muutokseen. Esimerkiksi tutkijat Pasi Koski ja Pasi Mäenpää toteavat opetus- ja kulttuuriministeriön tilaamassa julkaisussa ”Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016” (2018) seuraavasti: ”Tämän vuosituhatvuotisen puolella [seurojen] kasvu- tai kehitysvauhti monella mittarilla on ollut yllättävänkin kova. Seuratoiminta on monimuotoistunut, laajentunut ja vahvistunut”.

Kehitettävää: liikunnan merkitys yhteisöllisyyden kannalta. Selontekoon sisältyvässä liikunnan yhteiskunnallisessa perustelussa ei tuoda esille liikunnan ja erityisesti seuratoiminnan tärkeää roolia yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman rakentajana. Tämä on kuitenkin tärkeä osa liikuntaa ja erityisesti seuratoimintaa¹.

Kehitettävää: järjestöjen avustaminen. Selonteossa todetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt avustajajärjestelmän kehittämistyön. Sen tavoitteena on selkeyttää ja yksinkertaistaa avustuskriteereitä ja luoda järjestelmään läpinäkyvyyttä ja pitkäjänteisyyttä, jonka perusteella järjestöillä voisi olla alustava tieto avustustasosta useammaksi vuodeksi kerrallaan. Olisi hyvä, että tässä yhteydessä kiinnitetään huomiota myös siihen, ettei järjestöjen oma varainhankinta tulevaisuudessa vähennä valtionavustusten määrää. Tämä kannustaisi järjestöjä monipuolistamaan ja lisäämään rahoitustaan sekä siten vahvistamaan toimintansa ammattimaisuutta ja monipuolista tarjontaa.

Kehitettävää: valtion seuratuksen taso ja jakotapa. Nykyisellä valtion jakamalla seurojen kehittämistuella on saatu aikaiseksi paljon uusia, innostavia käytäntöjä sekä ammattimaistettua seurojen toimintaa. Olisi myös perusteltua, että yksittäiselle seuralle myönnettäviä tukia ei valmisteltaisi ministeriötasolla, vaan valmistelu siirrettäisiin kansalaisyhteiskunnan vastuulle. Olympiakomitea valmistelisi seuratuksen yhdessä liikunta- ja urheiluyhteisön kanssa sovittavilla kriteereillä, vaikka OKM jakaisi ne. Näin tuotaisiin valmistelu lähemmäs

¹ Kts. tarkemmin esim. Koski & Mäenpää (2018) Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki. Verkkajulkaisu: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160926/okm25.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

toimintaa, hyödynnettäisiin kansalaisyhteiskunnan omaa asiantuntemusta ja vapautettaisiin OKM:n henkilöresursseja yksittäisten seurojen tukemista laajempiin liikuntakulttuurin kysymyksiin.

Kehitettävää: liikuntapaikkarakentaminen seurojen näkökulmasta. Liikuntapaikkarakentamista on syytä suunnitella myös kansalaistoiminnalle, selonteossa mainitun yleisen ”laajoille käyttäjäryhmille ja myös omatoimisen liikunnan tarpeisiin” -kohdennuksen lisäksi. Seuroilla on käyttäjinä erityistarpeita, joita tulisi kunnan liikuntarakentamisessa edistää. Monien lajien ja liikuntamuotojen osalta tarvittava rakenne voisi olla harrastajien kohtaamispaikka, yhdistettynä varusteiden ja välineiden huoltopaikkaan - etenkin jos liikuntaolosuhde löytyy ympäröivästä luonnosta.

III. Huippu-urheilumenestyksen vahvistaminen

Myönteistä: johtamisen selkiyttäminen. Selonteossa kiinnitetään huomiota johtamisen selkiyttämiseen: toiminnan johtaminen on ollut Olympiakomitealla, mutta resurssiohjaus hajautettuna OKM:n ja Olympiakomitean välille. Tällainen välimalli ei käytännön kokemusten ja kansainvälisten esimerkkien perusteella ole paras mahdollinen huippu-urheilumenestyksen tekijä. Siksi on tärkeää, että Olympiakomitea ja OKM ovat jo aloittaneet selonteon perusteella keskustelut johtamisen selkiyttämistä.

Myönteistä ja kehitettävää: resurssilisäys. Huippu-urheiluun todetaan liittyvän 3-5 miljoonan euron lisärahoitustarve. Resurssilisäys jää Olympiakomitean arvioimasta tarpeesta – 30 miljoonaa vuositasolla vuoteen 2030 mennessä. Kolmena vaalikautena tarvittaisiin 10 miljoonan lisäys kullakin. Selonteossa esitetty rahoituksen lisäys on kuitenkin suuntana perusteltu, kun vertaamme kansainväliseen kilpailuun sekä muiden vastaavien toimialojen, erityisesti kulttuurin, rahoitukseen.

IV. Terveyttä edistävän liikunnan lisääminen

Myönteistä: iso kuva liikunnan merkityksestä. Selonteossa asetetaan oikeutetusti paljon painoa terveyttä edistävälle liikunnalle. Yhtenä konkreettisena toimenpiteenä on 120 miljoonan euron lisäys liikuntaan: ”Jos kaikki esitetyt toimenpiteet toteutettaisiin, kokonaislisäinvestointi liikuntaan olisi 2020-luvun alkuvuosina noin 120 miljoonaa euroa” (s. 44). Selonteossa ehdotetaan muun muassa 10-15 miljoonan euron lisäystä liikuntapaikkarakentamiseen.

Myönteistä: liikunta elämäkululla -ajattelu. Selonteossa ajatellaan myönteisesti liikunnan lisäämisestä koko elämäkululla. Tälle on hyvät perusteet: Liikkuva Koulu on hyvä esimerkki onnistuneesta hankkeesta yhdessä elämänvaiheessa. Jatkossa vastaavia tulee saada myös muihin elämänvaiheisiin.

Myönteistä: poikkihallinnollinen ote. Selonteossa tulevat esille hyvin esille myös muut terveyttä edistävän liikunnan toimet, kuin perinteisen liikuntapolitiikan piirissä olevat toimet. Erityisesti pyöräilyn ja kävelyn liikkumistapaosuuksien lisääminen on myönteistä. Kävely ja pyöräily ovat erittäin monelle soveltuvaa matalan kynnyksen liikuntaa, jos vain reitit ovat kunnossa.

Myönteistä: selonteon vahva painotus liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntaolosuhteiden tukemiseen sekä edellytys paikallisten liikuntaolosuhteiden analyysistä. Selonteossa todetaan: ”Jokaisen kunnan tulisi laatia analyysi kunnan liikuntaolosuhteiden nykytilasta. Jo kaavoitusvaiheessa liikunnan asiantuntijoiden mukana olo on välttämätöntä. Liikuntasuunnittelussa tärkeä näkökohta on koulujen ja liikuntapaikkojen välinen yhteys.” (s. 31). Erityisesti analyysi on tärkeää: nykytilan ymmärrys on olennainen tieto, jotta olosuhteita voidaan kunnassa kehittää perustellusti.

Myönteistä ja kehitettävää: liikuntaa lisää koulupäiviin. Lasten liikunnan osalta selonteon esitys liikunnan lisäämisestä koulupäivään on hyvä. Rahoituksen järjestäminen voi olla haastavaa. Suomessa kannattaisi tutkia nykyistä tarkemmin myös verrokkimaiden malleja lasten liikkeen lisäämiseksi. Esimerkiksi Tanskassa koulujen tehtävänä on varmistaa, että oppilailla on mahdollisuus liikkua tunti jokaisena koulupäivänä. Koulu saa itse päättää, miten tämä toteutetaan. Selonteossa olisi hyvä näkyä myös nykyistä vahvemmin seuratoiminnan merkitys kumppanina ja mahdollistajana: esimerkiksi varhaisvuosien liikunnasta yli 30 % tapahtuu liikuntaseuroissa.

Koulussa harrastamisen kehittämiseen jää tarkentamisen varaa. Toimenpide-esityksenä voisi olla ainakin harrastamiseen suunnattujen avustusten yhdistäminen ja avustuksen selkeästä painottaminen koulupäivän aikaisen harrastamisen edistämiseen.

Kehitettävää: liikkeen lisäämisen ohjelmien kattavuus. Kehitettävää jää liikkeen lisäämisen ohjelmien kattavuuteen koko elämänkululla. Olympiakomitea on ehdottanut liikunta arkiyhteisöissä -ohjelmaa. Se sisältäisi toimia kattavasti eri ikävaiheille. Tärkeää on, että jokaisessa ikävaiheessa on liikuntaan tukevien arkiyhteisöjen syntymistä tukevia systemaattisia käytäntöjä ja lähestymistapoja, olipa kyseessä koulut, oppilaitokset, työpaikat tai jotkin muut. On tärkeää huomata kansalaisyhteiskunnan rooli kumppanina ja asiantuntijoina liikkuvien yhteisöjen rakentamisessa. Liikunnan järjestökentällä on valmius ottaa vastuuta eri arkiyhteisöihin tuotavan liikunnan järjestämisestä.

Ikäihmisten osalta on syytä kiinnittää huomiota ennaltaehkäisevään työhön kotona asuvien osalta.

Edelleen Olympiakomitea on esittänyt tulevalle vaalikaudelle Liikettä niveliin ohjelmaa, joka tarkoittaa kohdistettuja toimia, joilla tuetaan tiedolla ja käytännöllä ihmisiä liikunnan pariin elämän eri nivelkohdissa, esimerkiksi murrosiässä tai työn loppuessa. Tämän tyyppiset kohdennetut toimet ovat tärkeitä, koska liikunnan avulla voidaan lisätä hyvinvointia, ehkäistä ongelmia ja kustannuksia eniten niiden ihmisten kohdalla, jotka liikkuvat vähiten.

Kaikkiaan liikuntapoliittinen selonteko on erittäin hyvä kooste keskeisistä linjauksista liikunnan ja urheilumenestyksen lisäämiseksi 2020-luvulla. Kansalaisyhteiskunnan asema ja merkitys tulevat pääosin hyvin esille selonteossa. Tärkeää on selonteon toteuttaminen: hyvät kirjaukset voidaan toteuttaa erinomaisesti, heikosti tai jotain siltä väliltä. Selonteon hyväksymisen jälkeen tarvitaan vielä konkreettisia päätöksiä tulevassa hallitusohjelmassa, ja joiltain osin – kuten huippu-urheilun johtamisen selkiyttämisen osalta – jo tällä vaalikaudella. Järjestöillä on valmius tarttua toimeen liikkeen ja urheilumenestyksen lisäämiseksi selonteon pohjalta.